

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Β. ΠΕΤΡΟΥΝΙΑΣ

**ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
και
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ("ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΤΙΚΗ") ΑΝΑΛΥΣΗ**

ΤΟΜΟΣ Α΄

**ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΣΤΗ ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ**

Μέρος Β΄:
**Ασκήσεις
Θεματικός Κατάλογος**

Β΄ ΕΚΔΟΣΗ

 **ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΖΗΤΗ**

Κάθε γνήσιο αντίτυπο υπογράφεται από το συγγραφέα

ISBN 960-431-407-6

© Copyright: Ευάγγελος Β. Πετρούνιας, Εκδόσεις Ζήτη, Μάιος 1997, Νοέμβριος 1999,
Διορθωμένη ανατύπωση: Φεβρουάριος 2007, Θεσσαλονίκη

Η κατά οποιονδήποτε τρόπο και μέσο αναπαραγωγή, δημοσίευση ή χρησιμοποίηση όλου ή μερών
του βιβλίου αυτού απαγορεύεται χωρίς την έγγραφη άδεια του συγγραφέα.

Φωτοστοιχειοθεσία
Εκτύπωση

Π. ΖΗΤΗ & Σια ΟΕ

18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας
Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19
Τηλ.: 23920 72.222 (10 γραμ.) - Fax: 23920 72.229
e-mail: info@ziti.gr

Βιβλιοπωλείο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΗ

Αρμενοπούλου 27 • 546 35 Θεσσαλονίκη
Τηλ. 2310 203.720, Fax 2310 211.305
e-mail: sales@ziti.gr

www.ziti.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο τόμος αυτός αποτελεί το δεύτερο μέρος του έργου: *Νεοελληνική γραμματική και συγκριτική* (“αντιπαραθετική”) *ανάλυση. Γενικές γλωσσικές αρχές. Φωνητική. Εισαγωγή στη φωνολογία. Μέρος Α: Θεωρία*. Θεσσαλονίκη 1984. University Studio Press. Στην *Εισαγωγή* του πρώτου μέρους αναφερόταν (σελ. 28) ότι: «Ο μόνος τρόπος για να εξοικειωθεί κανείς με οποιαδήποτε επιστήμη, όπως και με κάθε τέχνη, είναι να δουλέψει μέσα στα προβλήματά της.» Αυτή την ανάγκη έχει σκοπό να καλύψει το δεύτερο μέρος του έργου, δίνοντας την ευκαιρία για φωνητική εξάσκηση και φωνολογική ανάλυση. Χωρίς ενεργητική αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων κάθε προσπάθεια εκμάθησης παραμένει παθητική, καταντάει μηχανική, και δέν οδηγεί σε ουσιαστική κατανόηση.

Και σε τούτο το δεύτερο μέρος γίνεται σύγκριση της προφοράς και των βασικών στοιχείων του φωνολογικού συστήματος των νέων ελληνικών και των άλλων τεσσάρων γλωσσών που ενδιαφέρουν ιδιαίτερα στην Ελλάδα, δηλαδή των αγγλικών, των γαλλικών, των γερμανικών, και των ιταλικών. Επειδή όμως όσο περισσότερο ξέρουμε μιά γλώσσα, και ιδιαίτερα τη μητρική, τόσο περισσότερο θεωρούμε αυτονόητα τα χαρακτηριστικά-της και δέν μπορούμε να την αντιμετωπίσουμε με την απαραίτητη απόσταση, γιαυτό δίνεται επιπλέον η ευκαιρία στο μελετητή του βιβλίου να εξασκηθεί και με προβλήματα από λιγότερο γνωστές γλώσσες.

Επίσης παρουσιάζονται μερικά προβλήματα φωνητικής και φωνολογίας της αρχαίας ελληνικής. Αυτό συμβαίνει για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι να οδηγηθεί ο Έλληνας αναγνώστης σε βαθύτερη κατανόηση του παρελθόντος της γλώσσας-του, διορθώνοντας ταυτόχρονα στραβές αντιλήψεις και άγνοια που προέρχονται από μιά συνήθως ρηχή και παραπλανητική εκπαίδευση. Ο δεύτερος λόγος είναι πιο πρακτικός: να βοηθηθεί ο σπουδαστής στην κατανόηση της προφοράς που έχουν σε άλλες γλώσσες οι εκατοντάδες χιλιάδες διεθνισμοί που στηρίζονται σε αρχαία ελληνικά λεξικά στοιχεία ή σε συνδυασμό αρχαίων ελληνικών και λατινικών. Για τον ίδιο λόγο έχουν περιληφθεί και μερικές ασκήσεις σύγκρισης αρχαίου ελληνικού και λατινικού τονισμού.

Τέλος παρουσιάζεται εκτεταμένος θεματικός κατάλογος, που δέν είχε καταστεί δυνατό να περιληφθεί στο πρώτο μέρος του έργου. Εκτός από την απαραίτητη βοήθεια που προσφέρει ένας τέτοιος κατάλογος στον αναγνώστη, θα ήταν δυνατό να χρησιμοποιηθεί και σαν «γλωσσάρι» για αποσαφήνιση της γλωσσολογικής ορολογίας. Στο πρώτο μέρος του καταλόγου οι όροι δίνονται στα ελληνικά και σε μία τουλάχιστον ξένη γλώσσα, στο δεύτερο μέρος οι ξένοι όροι αντιστοιχίζονται με ελληνικούς.

Οι περισσότερες από τις ασκήσεις έχουν δοκιμαστεί κατά τις περασμένες ακαδημαϊκές χρονιές με διαδοχικές ομάδες σπουδαστών που παρακολούθησαν μαθήματά-μου στο Γερμανικό και στο Ιταλικό Τμήμα του Α.Π.Θ. Οι απορίες, οι αντιδράσεις και οι παρατηρήσεις πολλών από αυτούς με βοήθησαν να συνειδητοποιήσω στην πράξη την παλιά διαπίστωση, πως «ο διδάσκων διδάσκεται». Ένα μεγάλο μέρος από ότι είναι σωστό και χρήσιμο σε τούτο το βιβλίο οφείλεται στην καλοπροαίρετη κριτική των φοιτητών-μου, γιαυτό και θεωρώ υποχρέωσή-μου να τους ευχαριστήσω και από αυτή τη θέση.

Θέλω τέλος να ευχαριστήσω την οικογένειά-μου για τη συμπαράστασή-της στην επίπονη εργασία.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Κεφάλαιο 1.

Ερωτήσεις για κατανόηση της ύλης.....	13
Εισαγωγή και τμήματα 1-1 έως 1-5.....	13
Ερωτήσεις.....	13
Σχολιασμός ισχυρισμών	24
Τέστ πολλαπλής επιλογής.....	27
Τμήματα 1-7.1 έως 1-7.6.1 και 1-7.6.2.2, 1-7.7: Η διγλωσσία απο ιστορική και κοινωνική άποψη.....	33
Ερωτήσεις.....	33
Σχολιασμός ισχυρισμών	34
Τέστ πολλαπλής επιλογής.....	35
Τμήμα 1-6: Γραμματική.....	36
Ερωτήσεις.....	36
Σχολιασμός ισχυρισμών	37
Τέστ πολλαπλής επιλογής.....	38
Τμήμα 1-7.6.1: Διγλωσσία. Γλωσσικά αποτελέσματα	39
Ερωτήσεις.....	39
Σχολιασμός ισχυρισμών	40
Τέστ πολλαπλής επιλογής.....	41

Κεφάλαιο 2. Προφορά και ορθογραφία.....	45
Άσκηση 1. Νέα ελληνικά	45
Άσκηση 2. Επιμέρους γλώσσες.....	47
Άσκηση 3. Σύγκριση νέων ελληνικών και άλλων γλωσσών	48
Άσκηση 4. Παράλογη χρήση των τονικών σημαδιών.....	52

Κεφάλαιο 3. Παραγωγή των φθόγγων. Κεφάλαιο 4. Φωνητικές χορδές	54
Άσκηση 5. Εξάσκηση σε ηχηρά και άηχα σύμφωνα	54
Άσκηση 6. Εξάσκηση στα γλωσσινικά σύμφωνα.....	57
Άσκηση 7. Διαγράμματα φωνητικών οργάνων	58
Άσκηση 8. Διαγράμματα φωνητικών οργάνων	60

Κεφάλαια 2 & 5. Προφορά και ορθογραφία. Σύμφωνα	62
Άσκηση 9. Χαρακτηρισμός συμφώνων.....	62

Κεφάλαιο 5. Σύμφωνα.....	66
Άσκηση 10. Πίνακες συμφώνων.....	66
Άσκηση 11. Εξάσκηση στην προφορά των συμφώνων.....	69
Άσκηση 12. Εξάσκηση στην προφορά συμφώνων και ερωτήσεις.....	73
Άσκηση 13. Χαρακτηρισμός συμφώνων και φωνητικά-τους σύμβολα.....	74
Άσκηση 14. Χαρακτηρισμός και μεταγραφές συμφώνων.....	76
Άσκηση 15. Γενικές ερωτήσεις στα σύμφωνα.....	79
Άσκηση 16. Εξήγηση λαθών προφοράς στα σύμφωνα. Φωνητική εξήγηση λαθών.....	82
Άσκηση 17. Εξήγηση λαθών προφοράς στα σύμφωνα. Συστηματικά και τυχαία λάθη.....	84
Άσκηση 18. Εξήγηση λαθών προφοράς στα σύμφωνα. Πρόβλεψη λαθών.....	86
Κεφάλαιο 6. Φωνήεντα.....	87
Άσκηση 19. Εξάσκηση προφοράς στα φωνήεντα.....	87
Άσκηση 20. Αντιθέσεις φωνηέντων. Ελάχιστα ζευγάρια.....	92
Άσκηση 21. Χαρακτηρισμός φωνηέντων και φωνητικά-τους σύμβολα.....	95
Άσκηση 22. Χαρακτηρισμός και μεταγραφές φωνηέντων.....	99
Άσκηση 23. Γενικές ερωτήσεις για τα φωνήεντα.....	102
Άσκηση 24. Εξήγηση λαθών προφοράς στα φωνήεντα.....	105
Κεφάλαιο 7. Ημίφωνα και δίφθογγοι.....	108
Άσκηση 25. Εξάσκηση προφοράς σε ημίφωνα και δίφθογγους.....	108
Άσκηση 26. Γενικές ερωτήσεις στα ημίφωνα και στους δίφθογγους.....	112
Άσκηση 27. Εξήγηση λαθών προφοράς στα ημίφωνα και στους δίφθογγους.....	114
Πλατειά/στενή μεταγραφή (Κεφάλαιο 10).....	117
Άσκηση 28. Ασκήσεις μεταγραφής.....	117
Απαντήσεις στην άσκηση 28.....	121
Άσκηση 29. Φωνητικές μεταγραφές της IPA και παραλλαγές.....	125
Νέα ελληνικά.....	126
Ιταλικά.....	127
Γερμανικά.....	129
Αγγλικά (Βρετανικά).....	131
Αγγλικά (Αμερικάνικα).....	132
Γαλλικά.....	133
Φιλανδικά.....	134
Επίμετρο: Διάκριση ουρανικού ημίφωνου και ουρανικού ηχηρού σύμφωνου ([j] [ɟ]) από την IPA.....	134
Κεφάλαιο 9. Επαφή με την προφορά ξένης γλώσσας.....	136
Άσκηση 30. Λάθη προφοράς και διόρθωση.....	136
Παράρτημα: Ελληνικές λέξεις σε ξένες γλώσσες.....	145
Άσκηση 31. Προσαρμογή των δάνειων.....	146

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ.**ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ.**

Ασκήσεις που στο περιθώριο έχουν το σύμβολο **E** προϋποθέτουν γνώσεις αγγλικών, ασκήσεις με το σύμβολο **D** προϋποθέτουν γνώσεις γερμανικών, ασκήσεις με το σύμβολο **F** προϋποθέτουν γνώσεις γαλλικών, και ασκήσεις με το σύμβολο **I** προϋποθέτουν γνώσεις ιταλικών.

Εισαγωγή και τμήματα 1-1 έως 1-5.

Όπως έχει εξηγηθεί και στην *Εισαγωγή* του πρώτου μέρους, το βιβλίο είναι γραμμένο με “λογικό μονοτονικό”. Δηλαδή, **τονικό σημάδι (“οξεία”) γράφεται σε κάθε τονισμένη συλλαβή, και μόνο σε τονισμένη συλλαβή.**

Οι ερωτήσεις δέν ακολουθούν τη σειρά παρουσίασης του βιβλίου, αλλά είναι ανάμειχτες. Σκοπός της ανάμειξης είναι να αποθαρρυνθεί ο αναγνώστης από τη συνηθισμένη τάση να προχωρεί μηχανικά από σελίδα σε σελίδα. Όμως οι πρώτες ερωτήσεις επικεντρώνονται στην πλειοψηφία-τους στα τμήματα 1-5, 1-4, 1-2, επειδή αυτά θεωρούνται πιο κατανοητά, καθώς οι περισσότεροι αναγνώστες έχουν προσλαμβάνουσες παραστάσεις σχετικά με το αντικείμενό-τους.

Οι απαντήσεις πρέπει να είναι περιληπτικές. Μακροσκελείς απαντήσεις, εκτός που είναι άχρηστες και ανεπιστημονικές, συχνά σημαίνουν και ελλιπή κατανόηση! Για τις περισσότερες ερωτήσεις αρκούν μέχρι πενήντα λέξεις, αν δε συνυπολογιστούν άρθρα και προθέσεις.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις.

Πρώτη ομάδα ερωτήσεων.

1) Ποιοί είναι οι βασικοί “γλωσσικοί τομείς” ή “συστατικά μέρη” της γλώσσας; (Πέρα από τη διάκριση: λέξεις / κανόνες). Προσθέστε από ένα πρδ. (παράδειγμα) ανάλυσης σχετικά με τον κάθε τομέα (είτε από τα ελληνικά είτε από άλλη γλώσσα).

2) Περιγράψτε την υποδιαίρεση της γλώσσας σε διαλέκτους. (Η απάντηση μπορεί να δοθεί και μόνο με ένα ή δύο διαγράμματα).

3) Τί σημαίνει “*ανοιχτά συστήματα*” στο λεξιλόγιο; Προσθέστε 5 με 6 πρδτ. από δύο ή περισσότερες γραμματικές κατηγορίες (“μέρη του λόγου”) στα νέα ελληνικά, και δηλώστε σε ποιο “μέρος του λόγου” ανήκει το καθένα.

4) Κάντε το ίδιο με μία ξένη γλώσσα.

5) Τί είναι η “*lingua franca*” και τί είναι το “*πίτζιν*”; Προσθέστε πρδτ.

6) Ποιό είναι το καθαρά φυσικό μέρος της γλώσσας; (“Φυσικό” στην έννοια πως έχει φυσική υπόσταση). Γιατί το διακρίνουμε μ’ αυτό τον τρόπο από το υπόλοιπο γλωσσικό υλικό;

7) Χριστιανοί της Μικράς Ασίας που μιλούσαν μόνο τούρκικα υποχρεώθηκαν μετά το 1922 να καταφύγουν σαν πρόσφυγες στην Ελλάδα (όσοι έμειναν ζωντανοί!) Αναφέρεται πως ελληνόφωνοι της Νότιας Ιταλίας αναρωτιούνταν στον πόλεμο του ’40: “Γιατί να πολεμήσουμε τους Έλληνες, αφού μιλάμε την ίδια γλώσσα;” Τί (διαφορετικά) συμπεράσματα βγάζετε σχετικά με τα κριτήρια καθορισμού της εθνικής ταυτότητας στις δύο περιπτώσεις;

8) Αναφέρετε δύο γλώσσες που σήμερα στην Ελλάδα θεωρούνται «καλές», και δύο που θεωρούνται «κατώτερες». Επισημάνετε τους βασικούς λόγους της διαφορετικής αξιολόγησης.

9) Γιατί στην αρχαιότητα και στο μεσαίωνα δέν παρουσιάζεται γλωσσική καταπίεση (έντονες διακρίσεις σε βάρος γλωσσικών μειονοτήτων), ενώ παρουσιάζεται κατα τη νεότερη εποχή; Προσθέστε τρία ή τέσσερα πρδτ. τέτοιας καταπίεσης. Σκεφτείτε πως αίσθηση εθνικής ταυτότητας υπήρχε σε πολλούς αρχαίους λαούς, αλλά ήτανε διαφορετική η έννοια, η οργάνωση, και η λειτουργία του κράτους.

10) Ποιά είναι η διάκριση ανάμεσα σε “τοπική” και σε “πολιτιστική” εκμάθηση δεύτερης γλώσσας; Δώστε παραδείγματα τόσο απο σημερινές καταστάσεις που τυχαίνει να γνωρίζετε, όσο και απο τη νεότερη ιστορία.

11) Δηλώστε μερικά στοιχεία της προφορικής επικοινωνίας που στη γραφή ή χάνονται ολότελα ή χάνονται σε μεγάλο βαθμό.

12) Δηλώστε κάποια οφέλη και κάποιους κινδύνους απο την τάση του γραφτού λόγου (όχι ειδικά της ορθογραφίας) να συνδέεται με την παράδοση.

13) Κατασκευάστε ένα σύντομο διάλογο που να δείχνει αταίριαστη ανάμειξη επίπεδων λόγου.

14) Ποιές είναι οι βασικές τυπολογικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στη δημιουργία της ελληνιστικής κοινής, της κοινής νεοελληνικής, και του κοινού τύπου μιάς απο τις άλλες γλώσσες που μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα, δηλ. του γερμανικού *Hochdeutsch*, της γαλλικής *dialecte de l'île de France*, ή του ιταλικού *italiano (neo)standard*. (Στα αγγλικά δέν υπάρχει κοινή διάλεκτος.)

Ειδικά για τα ιταλικά, σκεφτείτε πως τον περασμένον αιώνα συστήνανε σάν “καλή γλώσσα” τη *lingua toscana in bocca romana*, ενώ σήμερα, σύμφωνα με τον τίτλο ενός πιά πρόσφατου βιβλίου (1984), της κοινωνιογλωσσολόγου Nora Galli de' Paratesi, επικρατεί η *lingua toscana in bocca ambrosiana*. (Αμβρόσιος είναι ο προστάτης άγιος του Μιλάνου.)

15) Δώστε απο δύο πρδτ. (είτε στα νέα ελληνικά είτε σε άλλη γλώσσα): α) “κληρονομημένων” λέξεων, δηλαδή λαϊκής προέλευσης λέξεων που υπάρχουν στη γλώσσα συνεχώς απο πολλούς αιώνες, ή που στηρίζονται σε παλιότερες λέξεις), β) λόγιων νεολογισμών, γ) λαϊκών δάνειων, δ) λόγιων δάνειων που είναι απευθείας μεταφορές απο άλλη γλώσσα, ε) λόγιων μεταφραστικών δάνειων, στ) λόγιων δάνειων απο τα αρχαία ελληνικά ή την ελληνιστική κοινή.

Σημ.: Το μοναδικό σοβαρό ετυμολογικό λεξικό που υπήρχε παλιότερα ήτανε του Ν. Ανδριώτη. Αλλά ούτε και αυτού του λεξικού οι πληροφορίες μπορούν να θεωρηθούν ικανοποιητικές και επαρκείς. Επιτέλους κυκλοφόρησε (1998) το λεξικό του *Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη*, που το ετυμολογικό-του μέρος έχει συντάξει ο συγγραφέας αυτού εδώ του βιβλίου. Εκεί δίνονται πιά συγκεκριμένες πληροφορίες για την προέλευση και εξέλιξη των λέξεων της νέας ελληνικής, καθώς και γενικά για τη σύσταση του νεοελληνικού λεξιλογίου.

Δεύτερη ομάδα ερωτήσεων.

1) Δηλώστε μερικά προτερήματα του “ιδιώματος στάνταρ”. Προσθέστε περιορισμούς στη λειτουργία ενός τέτοιου ιδιώματος.

2) Ν’ αναφερθούν 4 πρδτ. απο διαφορετικούς γλωσσικούς τομείς, όπου για περίπου αντίστοιχα νοήματα είτε η ελληνική γλώσσα υποχρεώνει σε περισσότερες διακρίσεις απο ότι κάποια ξένη, είτε συμβαίνει το αντίθετο.

Υπόδειξη: Σκεφτείτε απο τη σημασιολογία λέξεις όπως: *χέρι, πόδι, πεθαίνει, ψοφάει* και τα αντίστοιχά-τους σε άλλες γλώσσες. Σκεφτείτε απο τη μορφοσύνταξη περιπτώσεις όπως: *έγραφα - έγραψα, γράφε - γράψε, ο τοίχος - η πόρτα - το παράθυρο*.

3) Γιατί είναι ευκολότερο ν' αλλάξουμε την “έμφαση” ή την “εστίαση” στα ελληνικά απο ότι π.χ. στα ιταλικά, και ακόμη περισσότερο απο ότι στα αγγλικά, χωρίς να είμαστε υποχρεωμένοι για την αλλαγή να καταφεύγουμε οπωσδήποτε σε πιο περίπλοκη σύνταξη;

Σκεφτείτε για πρδ. τις προτάσεις:

‘ο Γιάννης φίλησε τη Μαρία - η Μαρία φίλησε το Γιάννη’, ‘ο σκύλος δάγκωσε το γάτο - το γάτο δάγκωσε ο σκύλος’.

4) Δώστε 10 πρδτ. “κλιτικών λέξεων” (*clitics*) στα νέα ελληνικά (δηλ. λέξεων που δεν έχουν δικό-τους τόνο). Οι λέξεις να ανήκουν σε διαφορετικά “λεξήματα”. Δηλώστε ποιές απ’ αυτές είναι προκλιτικές και ποιές είναι εγκλιτικές ή και τα δύο. Σημειώστε αν τυχόν κάποια απ’ αυτές κατα την επίσημη ορθογραφία πρέπει να γράφεται με τονικό σημάδι (“οξεία”).

Σημ.: Λέξημα (*lexeme*) είναι η αφηρημένη ενότητα (προσέξτε πως η λέξη έχει το επίθημα - *ημα*) όλων των τύπων μιάς κλιτής λέξης. Για πρδ., κάποιο αφηρημένο λεξικό στοιχείο ΠΑΤΕΡ ισχύει για όλες τις σχετικές λέξεις *πατέρας, πατέρα, πατέρες* κτλ. Κάποι αφηρημένο στοιχείο ΤΡΕΧ ισχύει για όλες τις σχετικές λέξεις *τρέχω, θα-τρέχεις, θα-τρέξετε, τρέχανε, τρέξαμε* κτλ.

Σημ.: Προσέξτε πόσο χρήσιμη είναι η ορθογραφική αρχή που αναφέρεται στην αρχή του Κεφαλαίου για την κατανόηση τούτης της ερώτησης.

5) Κάντε το ίδιο σε μία ή περισσότερες ξένες γλώσσες, και δηλώστε ποιές απ’ αυτές τις λέξεις είναι προκλιτικές, εγκλιτικές ή ίσως και τα δύο.

6) Τι είναι η “διαγλώσσα” (“*interlanguage*”);

7) Τι διαφέρει το “σύνταγμα” απο το “παράδειγμα” (*syntagm - paradigm*); Εξηγείστε χρησιμοποιώντας τα απαραίτητα παραδείγματα (*exemples, Beispiele*), είτε απο τα ελληνικά είτε απο άλλη γλώσσα.

8) Δώστε δύο πρδτ., απο διαφορετικούς γλωσσικούς τομείς, που να δείχνουν πως τους γλωσσικούς τομείς δεν μπορούμε να τους εξετάσουμε τελείως ανεξάρτητα τον έναν απο τον άλλο. Τα πρδτ. μπορούν να προέρχονται είτε απο τα ελληνικά είτε απο άλλη γλώσσα.

9) Γιατί είναι ανάγκη ο σπουδαστής ν’ αρχίσει τη γλωσσολογική-του εξάσκηση με αντιμετώπιση της μητρικής-του γλώσσας; Γιατί είναι ανάγκη να κάνει επιπλέον συγκρίσεις ανάμεσα στη μητρική-του γλώσσα και σε άλλες;

10) Τι είναι τα “ισόγλωσσα”; Δώστε πρδτ. απο δύο τουλάχιστον γλωσσικούς τομείς (είτε στα ελληνικά είτε σε άλλη γλώσσα).

11) Ν’ αναφερθούν δύο περιπτώσεις όπου ο προφορικός λόγος υπερέχει απο το γραπτό, και δύο περιπτώσεις όπου συμβαίνει το αντίθετο. («Υπερέχει» είτε σε αποτελεσματικότητα είτε σε χρησιμότητα, όχι αν έχει «προτεραιότητα»).

12) Ν’ αναφερθούν τρία απο τα κριτήρια που χρησιμεύουν στο να αποφασιστεί κατα πόσο δύο γλωσσικές ποικιλίες αποτελούν διαλέκτους της ίδιας γλώσσας ή ανήκουν σε διαφορετικές γλώσσες. Σημειώστε περιορισμούς στη χρήση των κριτηρίων.

13) Να επισημανθούν με πρδτ. δύο ή τρείς απο τους παράγοντες που δημιουργούν προβλήματα στην επιστημονική ορολογία. Προσθέστε ειδικά προβλήματα της νεοελληνικής επιστημονικής ορολογίας.

14) Αναφέρετε δύο ή τρείς βασικά διαφορετικούς στόχους που μπορεί να έχει η γλωσσική διδασκαλία στο σχολείο. (Μητρική γλώσσα, ξένη γλώσσα κτλ.) Τί είδους εκμάθηση ή εξάσκηση θα έπρεπε να επιδιώκεται κάθε φορά;

15) Αναφέρετε μερικές ενδιάμεσες μορφές ανάμεσα στον καθαρά “προφορικό” και στον καθαρά “γραπτό” λόγο.

16) Αναφέρετε δύο σημερινές διεθνείς γλώσσες, και άλλες δύο που μιλιούνται απο πολλούς ομιλητές, αλλά δέ μπορούν να θεωρηθούν “διεθνείς”. Δηλώστε πόσα περίπου εκατομμύρια φυσικούς ομιλητές έχει η κάθε μία. (“Ανοχή” τριάντα και σαράντα εκατομμυρίων στους υπολογισμούς-σας δέν έχει ιδιαίτερη σημασία σ’ αυτή την περίπτωση!) Μπορείτε να υποθέσετε πόσα περίπου εκατομμύρια ξένοι μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν με σχετική άνεση;

17) Αναφέρετε απ’ την παγκόσμια ιστορία τρείς γλώσσες που χρησίμεψαν σά διεθνείς στο παρελθόν. Δηλώστε σε ποιές περιοχές του κόσμου μιλήθηκαν, και για πόσους περίπου αιώνες χρησίμευαν σά διεθνείς γλώσσες.

18) Αναφέρετε δύο (τελείως ή ενμέρει) τεχνητές γλώσσες που χρησίμεψαν για διεθνή επικοινωνία. Ξέρετε πόση επιτυχία είχαν;

19) Τί παραλογισμός υπάρχει στην ταύτιση της “κοινής διαλέχτου” με τη “γλώσσα”;

20) Αναφέρετε μερικά επιχειρήματα για το οτι η γλωσσική ικανότητα είναι έμφυτη στον άνθρωπο, και κάποια που να αντικρούουν αυτή την υπόθεση.

Τρίτη ομάδα ερωτήσεων.

1) Σε τί διαφέρει το φώνημα απο τα αλλόφωνα; Δώστε ένα πρδ. απο τα νέα ελληνικά, και απο ένα απο δύο άλλες γλώσσες.

2) Ν’ αναφερθούν πέντε παράγοντες που οδηγούν στον περιορισμό ή στην εξαφάνιση μιάς γλώσσας ή μιάς διαλέχτου. Προσθέστε πρδτ. απο την ιστορία είτε της ελληνικής είτε άλλων γλωσσών.

3) Τί εννοεί ο Ferdinand de Saussure με τον καθορισμό-του πως “το γλωσσικό σημείο είναι αυθαίρετο” (*l'arbitraire du signe*); Αναφέρετε δύο πρδτ. που ν’ αποδείχνουν αυτή την άποψη.

4) Ν’ αναφερθούν πέντε πρδτ. γλωσσικών καθολικών. Προσθέστε σύντομες εξηγήσεις.

5) Να επισημανθούν οι αρχές που προβάλλει ο εξής ορισμός της γλώσσας: “Γλώσσα είναι ένα σύστημα αυθαίρετων φωνητικών συμβόλων που χρησιμεύουν στην ανθρώπινη επικοινωνία.”

6) Αφαιρέστε δύο απο τις αρχές του προηγούμενου ορισμού, έτσι όμως που αυτός να εξακολουθεί να ισχύει σάν ορισμός της γλώσσας. Με την αφαίρεση, ο ορισμός έγινε ευρύτερος ή στενότερος; Μπορείτε αντίθετα να προσθέσετε μία ή δύο αρχές; Ο ορισμός τώρα θα γίνει ευρύτερος ή στενότερος;

7) Ποιές δυνατότητες έχει η ανθρώπινη γλώσσα που λείπουν απο τα συστήματα επικοινωνίας των άλλων ζώων, όπως π.χ. το «χορό» των μελισσών;

8) Γιατί στη συζήτηση των μερών του λόγου αναγκαζόμαστε να καταφεύγουμε στην έννοια του “λεξήματος”;

9) Δώστε πρδτ. παρεμβολής (*interference*) κατα την εκμάθηση μιάς ξένης γλώσσας απο Έλληνες και ελληνικών απο ομιλητές αυτής της γλώσσας. Τουλάχιστον ένα πρδ. απο το φωνολογικό τομέα, ένα απο το συνταχτικό, ένα απο το λεξιλόγιο (το σημασιολογικό τομέα).

10) Αναφέρετε δύο ή τρεις περιπτώσεις όπου ο προφορικός λόγος υπερέχει απο το γραφτό και άλλες τόσες όπου συμβαίνει το αντίθετο.

11) Τί είναι ο γλωσσογεωγραφικός άτλαντας;

12) Αναφέρετε δύο ή τρεις περιπτώσεις που φαίνονται να περιορίζουν την απόλυτη ισχύ του καθορισμού του “γλωσσικού σημείου” σάν “αυθαίρετου”.

13) Ποιό είναι το αντικείμενο της διαμάχης κατα την αρχαιότητα ανάμεσα στις απόψεις της “κατα φύσιν” και της “κατα συνθήκην” ύπαρξης των λέξεων; Πώς τροποποιείται αυτή η αντίθεση απο τον Saussure;

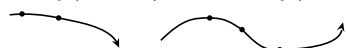
14) Ν’ αναφερθούν τρεις απο τις βασικές γλωσσικές λειτουργίες που επισημαίνει ο Roman Jakobson. Εξηγήστε με πρδτ.

15) Σε τούτο το κείμενο να εντοπιστούν πέντε διαφορετικού τύπου περιπτώσεις όπου το τονικό σημάδι (η “οξεία”) δέ χρησιμοποιείται ούτε σύμφωνα με τους κανόνες του νεότερου “μονοτονικού” ούτε του παλιότερου “πολυτονικού” ορθογραφικού συστήματος. Τί δικαιολογεί την απόκλιση απο τις επίσημες ορθογραφίες;

16) Τί “πλεοναστικά” (“*redundant*”) στοιχεία μπορούν να επισημανθούν στα παρακάτω αντιθετικά ζευγάρια;

"τώρα η Μαρία γράφει το γράμμα - χτές η Μαρία έγραφε το γράμμα"

"δέν ήρθες - γιατί δέν ήρθες;"

(τα βέλη δείχνουν τον επιτονισμό).

Σημ.: Η διαφορά δύο γλωσσικών λειτουργιών (δύο εκφράσεων που βρίσκονται σε “αντίθεση” μεταξύ-τους) μπορεί να εκφραστεί με την αντίθεση δύο διαφορετικών σημαδιών, η και με την ύπαρξη ή έλλειψη κάποιου σημαδιού. Άν παρουσιάζεται συνδυασμός περισσότερων διακρίσεων, τότε μπορούμε να μιλήσουμε για “πλεονασμό”.

17) Σκεφτείτε αντίστοιχες προτάσεις σε δύο τουλάχιστον ξένες γλώσσες, και επισημάνετε τα πλεοναστικά-τους στοιχεία.

18) Δηλώστε παράγοντες που κάνουν δύσκολη την εκμάθηση των “κλασικών γλωσσών”.

19) Δηλώστε παράγοντες που έχουν οδηγήσει πολλούς ανθρώπους στον παραλογισμό να ταυτίζουν “κοινή διάλεχτο” και “γλώσσα”.

20) Αναφέρετε δύο πρδτ. “συγκρητισμού” (απο την ιστορία οποιασδήποτε γλώσσας).

Τέταρτη ομάδα ερωτήσεων.

1) Ν’ αναφερθούν πέντε ευνοϊκοί και πέντε δυσμενείς παράγοντες στην εκμάθηση ξένης γλώσσας. (Οι αρνητικοί παράγοντες να μὴν αποτελούν σκέτη αντιστροφή των θετικών.)

2) Ν' αναφερθούν πέντε παράγοντες που οδηγούν στην εξάπλωση μιάς γλώσσας ή μιάς διαλέχτου. Προσθέστε πρδτ. απο την ιστορία είτε τις ελληνικής είτε άλλης γλώσσας.

3) Τί σημαίνει η διάκριση ανάμεσα σε *βασικό μήνυμα* και σε *συνδήλωση* (*denotation - connotation*); Εξηγήστε με πρδτ.

4) Γιατί ένας τυχαίος ομιλητής, παρόλο που «ξέρει» (έχει εσωτερικεύσει) υποσυνείδητα τη γλώσσα-του, δεν είναι κατάλληλος να τη διδάξει σε ξένους;

5) Είναι δυνατό σε μερικές περιπτώσεις η γραφή να είναι σαφέστερη απο την προφορά; Αν ναι, δώστε παραδείγματα.

6) Ποιά είναι τα *ουρανικά σύμφωνα* της νέας ελληνικής; δώστε πρδτ. λέξεων σε φωνητική μεταγραφή.

7) Σε ποιές γλώσσες ξέρετε *προστριβόμενα* σύμφωνα (*affricates*); Σε ποιές ξέρετε *φατνοουρανικά* (*alveopalatals* ή *prepalatals*); Σε ποιές ελληνικές διαλέχτους ξέρετε *φατνοουρανικά*; (πάντως, όχι στην Κοινή). Μπορείτε να δώσετε πρδτ. λέξεων σε φωνητική μεταγραφή.

8) Ποιά σύμφωνα της Κοινής νεοελληνικής προβλέπετε να προκαλέσουν δυσκολίες σ' έναν αρχάριο ξένο; Μπορεί να υπάρχουν διαφορές ανάλογα με τη μητρική γλώσσα του ξένου. Δώστε πρδτ. σαφούς προφοράς σε λέξεις που έχουν τέτοια σύμφωνα. Χρησιμοποιείστε, αν μπορείτε, φωνητικές μεταγραφές.

9) Ποιά σύμφωνα μιάς ξένης γλώσσας προβλέπετε να προκαλέσουν δυσκολίες σ' έναν αρχάριο Έλληνα; δώστε πρδτ. σαφούς προφοράς σε λέξεις που έχουν τέτοια σύμφωνα. Χρησιμοποιείστε, αν είναι δυνατό, φωνητικές μεταγραφές.

10) Να γίνουν διαγράμματα των φωνηέντων της Κοινής νεοελληνικής, και των φωνηέντων μιάς ξένης γλώσσας. Θυμηθείτε πως υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα σε διάφορους τύπους αγγλικών (βρετανικά, αμερικάνικα κτλ.), και πως η Κοινή ιταλική προφέρεται διαφορετικά στην κεντρική Ιταλία απο ότι σε άλλες περιοχές. Στα διαγράμματα να δηλωθούν και οι βασικές διακρίσεις (ψηλά, πίσω κτλ.). Προσθέστε πρδτ. λέξεων.

11) Δώστε πρδτ. δίφθογγων της νέας ελληνικής και δύο ξένων γλωσσών. Μήν παρασυρθείτε απο την κοινή παρανόηση πως τάχα γραφές όπως <αι ει οι> είναι «δίφθογγοι»! Δώστε πρδτ. δίφθογγων της αρχαίας ελληνικής (“κλασικής” εποχής).

Σημ.: Για την απάντηση των πέντε τελευταίων ερωτήσεων θα χρειαστεί ένα σύντομο κοίταγμα στα Κεφ. 5, 6 & 7 του βιβλίου (*Σύμφωνα, Φωνήεντα, Ημίφωνα*).

12) Τί είναι η *γλωσσίδα*, και πώς μετέχει στην παραγωγή των φθόγγων;

13) Δώστε απο δύο πρδτ. ελληνικών λέξεων με παραγωγικά προθήματα, παραγωγικά επιθήματα, και απο δύο πρδτ. σύνθετων λέξεων.

14) Κάντε το ίδιο για μία τουλάχιστον ξένη γλώσσα.

15) Ν' αναφερθούν τρεις ή τέσσερις προκαταλήψεις που έχουν συνήθως οι μορφωμένοι σχετικά με τη γλώσσα.

16) Τί σημαίνει ο επιστημονικός όρος *άρθρωση* (*articulation*) της γλώσσας; (π.χ. “πρώτη άρθρωση”, “δεύτερη άρθρωση”;) Δώστε πρδτ.

17) Στις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, για πρδ. στα αγγλικά, υπάρχουν ζευγάρια συνώνυμων όρων, που ο ένας είναι λατινογενής και ο άλλος ελληνογενής, όπως: ‘*national - ethnic*’, ‘*republican - democratic*’, ‘*moral - ethical*’, ‘*bilingualism - diglossia*’, ‘*example - paradigm*’, ‘*dictionary - lexicon*’, ‘*constitution - syntagm*’ (στο τελευταίο πρδ. δεν πρόκειται καν για συνώνυμα). Στα

ελληνικά υπάρχει μόνον ένας όρος. Πού οφείλεται αυτό; Τί προβλήματα επικοινωνίας δημιουργεί για τους επιστήμονες; Σκεφτείτε τρόπους να αντιμετωπίσετε τέτοιες περιπτώσεις.

18) Πού οφείλονται οι ιδιαίτερες δυσκολίες που συνοδεύουν τη χρήση της γραφής;

19) Σε ποιούς παράγοντες αποδίδονται συνήθως οι αυξημένες δυσκολίες εκμάθησης ξένης γλώσσας μετά την αρχή της εφηβικής ηλικίας;

20) Να δοθούν δύο πρδτ. κλιτών λέξεων όπου για δήλωση συγκεκριμένων συνταχτικών λειτουργιών χρησιμοποιούνται συνδυασμοί μορφολογικών “σημαδιών”.

Πέμπτη ομάδα ερωτήσεων.

1) Ποιές είναι οι τρεις βασικές αρχές που διατυπώθηκαν από τον Saussure σχετικά με την ύπαρξη και τη λειτουργία της γλώσσας;

2) Τί σημαίνει *κλειστά συστήματα* στο λεξιλόγιο; Δώστε πέντε πρδτ. (όχι όλα από το ίδιο λέξιμα!) στα ελληνικά και πέντε σε μία ξένη γλώσσα.

3) Οι παρακάτω λέξεις είναι “όχι απλές”. Ποιές θεωρείτε πως είναι αποτέλεσμα παραγωγής, ποιές αποτέλεσμα σύνθεσης, ή ίσως συνδυασμού των δύο διαδικασιών; Διαπιστώνετε καμιά τρίτη δυνατότητα; (Σκεφτείτε διεθνή λεξ(ιλογ)ικά στοιχεία που όμως δεν παρουσιάζονται σάν ανεξάρτητες λέξεις στη συγκεκριμένη γλώσσα.) Δηλώστε με: σ. (= σύνθετη), π. (= παράγωγη), σ.π. (= συνδυασμός παραγωγής και σύνθεσης), δ. (= διεθνισμός).

ξηλέω __ άκακος __ παλιόπαιδο __ τραπεζομάχαιρο __ αναλήθεια __ άσκεφτος __
παράφαγα __ πολύμορφος __ αλλόθρησκος __ αλλόφωνο __ μικροβιολογία __ υδρότοπος __
υδρολογία __ φιλολογία __ ξεπαπαδεύω __ καλοσύνη __ καλοσυνάτος __ μικροαμπέρ __
ξεδοντιάρης __ πολύπαθος __ αγριάδα __ ανθρωπότητα __ κακομαθημένος __ άσκεφτος __
άκακος __ ξεκάλτσωτος __

4) Κάντε το ίδιο στις ιταλικές λέξεις:

[I] *sdentato __ Castelnuovo __ cristiano __ cristianesimo __ finestrino __ sfortunatamente __
ragazzone __ ragazzona __ telecomunicazioni __ credibile __ incredibile __ apribottiglie __
impazzire __ coprifuoco __ portacenere __ idrologia __ ipersensibile __*

ή στις γαλλικές:

[F] *exterminer __ extraordinaire __ incroyable __ indéfini __ plate-forme __ garde-côtes __
arc-en-ciel __ déplaire __ anglomanie __ anglo-saxon __ anglophone __ documentaire __ entre-
temps __ toxicologie __ toxicomanie __*

ή στις γερμανικές:

[D] *besprechen __ widerstehen __ Haltestelle __ Hauptbahnhof __ unwiderstehlich __ Sauwetter __
Bundesländerhauptschule __ Warenangebot __ hydroelektrisch __ unglücklich __
glücklicherweise __ Dodekaphonie __ ultraviolet __ Aerodynamik __ aerodynamisch __*

ή στις αγγλικές:

[E] *national __ nationalistic __ clothespin __ freedom __ boredom __ hydroelectric __ electricity __
morpheme __ orientation __ telecommunications __ Anglosaxons __ panhellenic __ computer __
microcomputer __ wallpaper __*

5) Αναφέρτε δύο πολύσημες ελληνικές λέξεις και δύο πολύσημες σε ξένη γλώσσα. Ποιές είναι οι βασικές αντιστοιχίες των ελληνικών στην άλλη γλώσσα, και ποιές των δύο ξένων στα ελληνικά; Χρησιμοποιείστε ένα αξιόπιστο δίγλωσσο λεξικό. Μπορείτε να προχωρήσετε ελέγχοντας τις βασικές αντιστοιχίες και των καινούργιων συνώνυμων που βρήκατε;

6) Δείξτε πώς με την “αναδιάρθρωση” των φωνημάτων: /p t k s i e o a/ μπορούν να σχηματιστούν διαφορετικές λέξεις είτε στα ελληνικά είτε σε άλλη γλώσσα. (Πρόκειται για τη “δεύτερη άρθρωση” του Martinet.) Δέν είναι ανάγκη για κάθε λέξη να χρησιμοποιηθούν και τα οχτώ φωνήματα, επιτρέπεται όμως να επαναληφτεί ένα φώνημα.

7) Υποθέστε μιά γλώσσα που διαθέτει 20 φωνήματα: 15 σύμφωνα και 5 φωνήεντα. Υποθέστε πως αυτή η γλώσσα επιτρέπει συλλαβές μόνο του τύπου: Σ(ύμφωνο) - Φ(ωνήεν). Υποθέστε ακόμη πως επιτρέπει λέξεις της μιάς συλλαβής, των δύο, και των τριών. Πόσες συνολικά λέξεις μπορεί να έχει αυτή η γλώσσα; - Συμβουλευτείτε έναν καλό μαθηματικό, για να λύσετε το πρόβλημα!

8) Υποθέστε πως μιά παρόμοια γλώσσα επιτρέπει και συλλαβές του τύπου: ΣΣΦ. Πόσο στα εκατό αυξάνει ο συνολικός αριθμός των λέξεων; Πόσο αυξάνει, αν η γλώσσα αυτή επιτρέπει και λέξεις των τεσσάρων συλλαβών; Πόσο μειώνεται, αν 10 συνδυασμοί συμφώνων (π.χ. tg, nr) δέν επιτρέπονται; - Θα χρειαστείτε και πάλι τη βοήθεια ενός καλού μαθηματικού!

9) Αν κάναμε αντίστοιχους συνδυασμούς με λέξεις, είτε μονομορφηματικές είτε και “όχι απλές”, δηλ. που αποτελούνται απο συνδυασμούς μορφημάτων (η “πρώτη άρθρωση” του Martinet), πόσο συνολικά αριθμό προτάσεων θα είχαμε; π.χ. σε μιά γλώσσα που να επιτρέπει προτάσεις μέχρι και 5 λέξεων, μέχρι και 10 λέξεων, θεωρητικά άπειρου αριθμού.

Σημ.: Προφανώς οι τρεις τελευταίες ερωτήσεις δέν αποσκοπούν στο να ασκηθείτε στα μαθηματικά, αλλά να σας δώσουν αφορμή να αναλογιστείτε τις τεράστιες δυνατότητες που παρέχει ο ανασυνδυασμός έστω και λίγων βασικών μονάδων.

10) Αναφέρτε, με πρδτ., απο δύο επιθήματα στα νέα ελληνικά που παράγουν: ουσιαστικά απο ουσιαστικά, ρήματα απο ονόματα, ουσιαστικά απο ρήματα. Μπορείτε να σκεφτείτε παραγωγή ονόματος (πιο συγκεκριμένα: επίθετου) απο επίρρημα;

11) Κάντε το ίδιο για μιά ξένη γλώσσα. Τυχαίνει να υπάρχουν σ’ αυτή τη γλώσσα αντίστοιχα επιθήματα με τα ελληνικά της προηγούμενης ερώτησης;

12) Αναφέρτε δύο προθήματα στα νέα ελληνικά που ταιριάζουν σε ρήματα (προσθέτονται σε “ρηματική βάση”), και δύο που ταιριάζουν σε ονόματα (προσθέτονται σε “ονοματική βάση”). Μπορείτε να βρείτε κάποιο που να αλλάζει τη λεξική κατηγορία της βάσης;

13) Κάντε το ίδιο για μιά τουλάχιστον ξένη γλώσσα.

14) Δώστε πέντε πρδτ. επιστημονικών ή τεχνικών όρων (είτε στα ελληνικά, είτε σε άλλη γλώσσα) που να μήν είναι μονοσήμαντοι, ή που η σημασία-τους να έχει αλλάξει απο την αρχική.

15) Σκεφτείτε πρδτ. διαφοράς ανάμεσα στη γλωσσική ικανότητα και στην επιτέλεση (*competence - performance*), είτε στο φωνολογικό, είτε στο μορφολογικό, είτε στο συνταχτικό, είτε στο σημασιολογικό τομέα.

16) Σκεφτείτε πρδτ. της παραπάνω διαφοράς κατα την εκμάθηση ξένης γλώσσας.

17) Σκεφτείτε περιπτώσεις οπου η γλωσσική αλλαγή οφείλεται περισσότερο στους όχι μορ-

φωμένους. Χρησιμοποιείτε τη διαίσθησή-σας σχετικά με φωνολογικές ή μορφολογικές ποικιλίες στα νέα ελληνικά.

18) Σκεφτείτε περιπτώσεις όπου η γλωσσική αλλαγή οφείλεται περισσότερο στο γραπτό παρά στον προφορικό λόγο, δηλαδή ξεκινάει από τους μορφωμένους.

19) Ποιές είναι οι βασικότερες διαφορές ανάμεσα στα νέα ελληνικά και σε μία ή δύο ξένες γλώσσες σχετικά με τη βασική σειρά των όρων της πρότασης; Προσθέστε πρδτ.

20) Ένα μικρό παιδί που αρχίζει να μιλάει, λέει: *‘έβλεψα, έλεξα’*. Ν’ αναφερθούν τουλάχιστον δύο συμπεράσματα που μπορεί να βγάλει από ‘δώ ένας επιστήμονας σχετικά με τη λειτουργία ή την εξέλιξη της ανθρώπινης γλώσσας.

Έκτη ομάδα ερωτήσεων.

1) Γιατί πολλοί ταυτίζουν τη “γραμματική” με την κλίση ονομάτων και ρημάτων;

2) Δώστε από τρεις ηχομιμητικές λέξεις ή επιφωνήματα στα νέα ελληνικά και σε μία άλλη γλώσσα. Εξηγήστε κατα πόσο δέ συμφωνούν με τους φωνολογικούς κανόνες της συγκεκριμένης γλώσσας.

3) Αναφέρετε δύο επιχειρήματα υπέρ της άποψης πως η γλώσσα είναι έμφυτη στον άνθρωπο.

4) Δημιουργείτε μία πρόταση που να αποτελείται από “κύρια” και επιμέρους “δευτερεύουσες”. Σημειώστε με ποιές γραμματικές λέξεις δηλώνονται –άν δηλώνονται πάντα– οι δευτερεύουσες. Μπορείτε να κάνετε το ίδιο σε μία ξένη γλώσσα; Μπορείτε να κάνετε το ίδιο στα αρχαία ελληνικά;

5) Πάρτε μία σύντομη φράση, όπως *«εγώ γράφω»*. Συγκρίνετε με τις αντίστοιχες φράσεις σε άλλες δύο γλώσσες. Να επισημάνετε πώς εκφράζεται η έννοια του υποκείμενου σε κάθε μία. (Μήν παραβλέψετε τυχόν υποχρεωτική συνταχτική σειρά.)

6) Κάντε το αντίστοιχο για την έκφραση του αντικείμενου με σύντομες φράσεις όπως *«ο Αντώνης αγαπάει τη Μαριολίνα»*.

7) Ποιό ενέργειας (όψη) του ρήματος: συνοπτικό – μή συνοπτικό. Με βάση ένα ομαλό ρήμα, π.χ. *γράφω*, δηλώστε σε ποιές ρηματικές εκφράσεις παρουσιάζεται η αντίθεση: στο παρελθόν, στο παρόν, στο μέλλον, στην προσταγή;

8) Συγκρίνετε με ένα ανώμαλο ρήμα: π.χ. *βλέπω*: υπάρχει ουσιαστική διαφορά;

9) Συγκρίνετε με μία ή δύο ξένες γλώσσες: τί διαφορές επισημαίνετε;

10) Είναι σαφέστερη η χρήση του όρου “παράθημα” από τη χρήση των ισοδύναμων όρων “παράθεμα” ή “πρόσφυμα”;

11) Δώστε από δύο παραδείγματα τόσο στα νέα ελληνικά όσο και σε μία τουλάχιστο ξένη γλώσσα που να δείχνουν τη φατική γλωσσική λειτουργία.

12) Δώστε από δύο παραδείγματα τόσο στα νέα ελληνικά όσο και σε μία τουλάχιστο ξένη γλώσσα που να δείχνουν τη αναφορική γλωσσική λειτουργία.

13) Δώστε από δύο παραδείγματα τόσο στα νέα ελληνικά όσο και σε μία τουλάχιστο ξένη γλώσσα που να δείχνουν τη αναφορική γλωσσική λειτουργία.

14) Ανακατέψτε στην τύχη τις λέξεις μιάς μεγάλης πρότασης, για να ελέγξετε αν θα βγεί νόημα. Συγκρίνετε το αποτέλεσμα ανάμεσα σε μία γλώσσα με έντονα κλιτό σύστημα (π.χ. ελληνικά, γερμανικά) και σε μία άλλη με λιγότερη κλίση (π.χ. αγγλικά, γαλλικά).

- 15) Γιατί χρειάζεται εξάσκηση και με λιγότερο γνωστές γλώσσες;
- 16) Γιατί αποφεύγουμε σήμερα να λέμε: «Το παιδί μαθαίνει τη γλώσσα-του»;
- 17) Γιατί οι οπαδοί της γενετικής γραμματικής πió πρόσφατα προτιμάνε να μή λένε ούτε: «το παιδί εσωτερικεύει τη γλώσσα-του», αλλά: «αναπτύσσει τη γλωσσική ικανότητα»; Ποιά θεωρητική προϋπόθεση βρίσκεται πίσω απο μιά τέτοια διατύπωση;

Έβδομη ομάδα ερωτήσεων.

- 1) Γιατί χρειάζεται η χρήση και του όρου “λέξιμα”; Αναφέρετε μιά γλώσσα οπου η χρήση-του δέν είναι οπωσδήποτε απαραίτητη.
- 2) Στη φράση: «*η Κατερίνα φίλησε τον Ιάκωβο*», ποιά σημάδια δείχνουν απο κοινού το υποκείμενο, και ποιά το αντικείμενο; Συγκρίνετε με μιά ή δύο άλλες γλώσσες. Αλλάξτε τη σειρά των όρων στις προτάσεις, και ελέγξτε το αποτέλεσμα.
- 3) Γιατί δέν ταυτίζονται η γλωσσική διαίσθηση και η επιστημονική εξήγηση των γλωσσικών δεδομένων;
- 4) Ένας ξένος επιστήμονας που δέν έχει μάθει τέλεια τη γλώσσα μπορεί να αποφανθεί για το αν μιά πρόταση είναι σωστή: σωστό / λάθος.
- 5) Ένας ξένος επιστήμονας που δέν έχει μάθει τέλεια τη γλώσσα μπορεί να εξηγήσει απο γραμματική άποψη μιά πρόταση: σωστό / λάθος.
- 6) Να επισημάνετε απο τον ημερήσιο τύπο μερικά σφαλερά μεταφραστικά δάνεια, είτε σε λέξεις, είτε πió εύκολα, σε φράσεις. Προσπαθείστε να μαντέψετε απο ποιά ξένη γλώσσα έχει γίνει η σφαλερή μετάφραση, και πώς είναι η αντίστοιχη έκφραση εκεί. (Αν ανοίξετε ένα εγχειρίδιο για κομπιούτερς, θα βρείτε πολύ περισσότερα! Ίσως μάλιστα να μήν καταλαβαίνετε τα ελληνικά· όχι το τεχνικό μέρος, αλλά τη γλώσσα!)
- 7) Γιατί πολλοί ταυτίζουν τη γλώσσα με τη γραφή;
- 8) Γιατί πολλοί ταυτίζουν τη γλώσσα με τη γραφή;
- 9) Παρουσιάστε μερικές λέξεις σε διάφορες γλώσσες, κατα προτίμηση ουσιαστικά, ρήματα, επίθετα, που δείχνουν πως οι λέξεις της κανονικής γλώσσας δέν είναι μονοσήμαντες.
- 10) Παρουσιάστε μερικά παραδείγματα, τόσο απο τη γλωσσολογία όσο και απο άλλες επιστήμες, που δείχνουν πως, παρά τις απαιτήσεις, η επιστημονική ορολογία δέν είναι μονοσημαντική.
- 11) Δώστε απο δύο παραδείγματα τόσο στα νέα ελληνικά όσο και σε μιά τουλάχιστο ξένη γλώσσα που να δείχνουν τη μεταγλωσσική γλωσσική λειτουργία. Μήν περιοριστείτε σε ορολογία.
- 12) Βρείτε απο τον ημερήσιο τύπο παραδείγματα “καθαρευουσιανισμών”. (Πώς αποφασίζετε πως πρόκειται για “καθαρευουσιανισμούς”.) Σε ποιές ή τί είδους εφημερίδες τα παρατηρείτε συχνότερα;
- 13) Δώστε παραδείγματα “μεταφοράς” (transfer) που κάνει ένας Έλληνας σε ξένη γλώσσα ή ένας ξένος στα ελληνικά: απο δύο πρδτ. στη σημασιολογία, στη σύνταξη, στην προφορά.
- 14) Γιατί πολλοί διεθνισμοί στηρίζονται σε αρχαία ελληνικά λεξικά στοιχεία;
- 15) Να επισημάνετε δύο τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας που κατα τη σημερινή εποχή χρησιμεύουν σάν πηγή μεταφορικών εκφράσεων για να μιλήσουμε για άλλες δραστηριό-

τητες. Φέρτε παραδείγματα απο τα νέα ελληνικά και απο μία τουλάχιστο ξένη γλώσσα. Μπορείτε να σκεφτείτε παρόμοιες περιπτώσεις απο τα αρχαία ελληνικά ή την ελληνιστική κοινή;

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΙΣΧΥΡΙΣΜΩΝ

Συχνά ακούμε ή διαβάζουμε διάφορους ισχυρισμούς σχετικά με τα γλωσσικά φαινόμενα. Μερικές φορές οι ισχυρισμοί είναι σωστοί, συχνότερα όμως ή είναι τελείως σφαλεροί ή περιέχουν κάποια δόση αλήθειας και πολλές παρανοήσεις. Σκοπός τούτης της άσκησης είναι να οξύνει ο σπουδαστής την κριτική-του διάθεση, να εξοικειωθεί με την ιδέα πως υπάρχουν ποικίλες προκαταλήψεις σχετικά με τη γλώσσα, και παράλληλα να σκεφτεί με σοβαρό τρόπο πάνω σε διάφορα γλωσσικά φαινόμενα.

Και σε τούτη την άσκηση συνήθως δέ χρειάζονται περισσότερες απο πενήντα λέξεις για μιά ολοκληρωμένη και λογική απάντηση.

Σχολιάστε τους παρακάτω ισχυρισμούς.

Πρώτη ομάδα ισχυρισμών.

Σημ.: Για ευκολία, σε τούτη την πρώτη ομάδα έχουν δοθεί μόνο σφαλεροί ισχυρισμοί.

- 1) "Οι κλασικές γλώσσες είναι εκφραστικότερες, επειδή διαθέτουν μεγάλη ποικιλία καταλήξεων." (Παραφρασμένο με βάση του φιλόσοφο του 18ου αιώνα Schleicher.)
- 2) "Το ιδεώδες θα ήτανε, κάθε λέξη να έχει μόνο μία σημασία ή λειτουργία."
- 3) "Ο Μακρυγιάννης στα *Απομνημονεύματά*-του χρησιμοποιεί έξι χιλιάδες λέξεις, ενώ ο σημερινός Έλληνας χρησιμοποιεί μόνο γύρω στις 600." (Απο ραδιοφωνική εκπομπή.)
(Υπόδειξη: Μπορείτε να εντοπίσετε παραπάνω απο δύο σφαλερές προϋποθέσεις σ' αυτό τον ισχυρισμό.)
- 4) "Σε σύγκριση με τα ελληνικά και τα ιταλικά, τα αγγλικά έχουν πολύ λίγη γραμματική." (Στη βάση του παραλογισμού βρίσκεται μιά σφαλερή ταύτιση.)
- 5) "Η καθαρεύουσα είναι πλουσιότερη απο τη δημοτική, επειδή διαθέτει πολλά (απόλυτα) συνώνυμα, όπως: *όμμα, ομμάτιον, οφθαλμός*."
- 6) "Οι διάλεκτοι, σε αντίθεση με τη γλώσσα, δέν έχουν κανόνες."
- 7) "Λογοτεχνία μπορεί να υπάρξει μόνο με τη γραφή."
- 8) "Η ετυμολογία μας διδάσκει τη σωστή χρήση των λέξεων."

Δεύτερη ομάδα ισχυρισμών.

Σημ.: Απο 'δώ και πέρα δέ δίνονται μόνο σφαλεροί ισχυρισμοί. Άλλοι είναι σωστοί, άλλοι τελείως παράλογοι, άλλοι είναι ενμέρει σωστοί και ενμέρει σφαλεροί.

- 1) "Η *Κοινή νεοελληνική*" (*KNE*) είναι μία απο τις νεότερες ελληνικές διαλέκτους."
- 2) "Η αρχαία ελληνική γλώσσα είχε περισσότερες λέξεις απο τη νέα ελληνική."
- 3) "Τα γερμανικά είναι πλούσια γλώσσα, γιατι σε αντίθεση π.χ. με τα γαλλικά έχουν μεγάλη ευκολία στις σύνθετες λέξεις."
- 4) "Κάθε *φυσικός ομιλητής*" (*native speaker*) έχει *γλωσσική διαίσθηση* (*intuition*), δέν μπορεί όμως να δώσει επιστημονική εξήγηση των γλωσσικών κανόνων."

- 5) "Σήμερα τα παιδιά δέ μαθαίνουν ελληνικά στο σχολείο. Γράφουν τη λέξη 'καιρός' με *έφιλον*, και ο δάσκαλος δέν τα διορθώνει." (Θα πρέπει να εντοπίσετε τουλάχιστον δύο παρανοήσεις.)
- 6) "Γλώσσα είναι μία διάλεκτος που υποστηρίζεται απο στρατό και στόλο."
- 7) "Τα αρχαία ελληνικά είναι δύσκολο να μαθευτούν, επειδή έχουν πολλούς και περίπλους γραμματικούς κανόνες."
- 8) "Οι Γερμανοί έχουν έμφυτα την ικανότητα να μαθαίνουν πολλές γλώσσες."

Τρίτη ομάδα ισχυρισμών.

- 1) "Τα νέα ελληνικά και τα γερμανικά έχουν ελευθερία στη σειρά των λέξεων, ενώ τα αγγλικά και τα γαλλικά δέν έχουν."
- 2) "Το *italiano (neo)standard* είναι μία απο τις νεότερες ιταλικές διαλέκτους."
- 3) "Κάθε *φυσικός ομιλητής (native speaker)* έχει γλωσσική διαίσθηση, δέν μπορεί όμως να δώσει επιστημονική εξήγηση των γλωσσικών κανόνων."
- 4) "Το *σημαινόμενο* του Saussure (*signifié*) μπορεί ν' αντιστοιχεί, έστω και περίπου, σε διαφορετικές γλώσσες, ενώ το *σημαίνον (signifiant)* κατα κανόνα διαφέρει."
- 5) "Πολλοί άνθρωποι, προπαντός οι αμόρφωτοι, δέν προφέρουν σωστά όλα τα γράμματα των λέξεων."
- 6) "Οι μορφωμένοι δέ μιλάνε διάλεκτο, οι μορφωμένοι μιλάνε την ελληνική γλώσσα."

Τέταρτη ομάδα ισχυρισμών.

- 1) Συχνά ακούμε απο μορφωμένους πως θέλουν: «Στρωτή δημοτική χωρίς ακρότητες και ιδιοματισμούς». Φέρτε παραδείγματα φράσεων, τύπων λέξεων και προφοράς, δηλαδή απο το συνταχτικό, το μορφολογικό και το φωνολογικό τομέα, που θα μπορούσαν να θεωρηθούν «ιδιοματισμοί». Φέρτε παραδείγματα «ακροτήτων». Μπορείτε, προπαντός τη δεύτερη κατηγορία, να τη συσχετίσετε με τη διαμάχη δημοτικής και καθαρεύουσας;
- 2) Σχολιάστε την απαίτηση αυτή σε σχέση με το κύρος ή την έλλειψη κύρους των διαφορών γλωσσικών ποικιλιών (κοινή διάλεκτος, γεωγραφικά περιορισμένες διάλεκτοι κτλ.).
- 3) Σχολιάστε την ίδια απαίτηση σε σχέση με την έννοια του αυστηρού συστήματος που (πρέπει να) διαθέτει κάθε γλωσσική ποικιλία.
- 4) Κατα καιρούς δημοσιεύονται προτάσεις να γίνουν τα αρχαία ελληνικά ή τα λατινικά γλώσσα διεθνούς επικοινωνίας. Προφανώς εννοούν να χρησιμοποιηθεί μία απο τις δύο αυτές αρχαίες γλώσσες για επιστημονικές δημοσιεύσεις, σε διεθνή συνέδρια, στη διπλωματία κτλ. Ελέγξτε αυτές τις «ιδέες» με βάση: 1) την αρχή πως η κάθε γλώσσα εκφράζει τη συγκεκριμένη κοινωνία που τη χρησιμοποιεί, 2) το αξίωμα για τη λειτουργικότητα του λεξιλογίου, 3) παίρνοντας υπόψη κριτήρια για τη χρησιμότητα μιάς γλώσσας.

Σημ.: Τα λατινικά χρησιμοποιούνταν κατα το μεσαίωνα και αργότερα στη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη για γραπτή επικοινωνία, και σε μερικές περιπτώσεις επίσης για προφορική επικοινωνία απο διπλωμάτες, νομικούς, μέλη του ανώτερου κλήρου, κλασικούς

φιλόλογους κτλ. Σε μερικές χώρες μάλιστα δείγματα τέτοιας χρήσης φτάνουν μέχρι και το 19ο αιώνα.

Πέμπτη ομάδα ισχυρισμών.

- 1) "Υποτάξου πρώτα στη γλώσσα του λαού-σου, και, αν είσαι δυνατός, κυρίεψέ-την." (Δ. Σολωμός).
- 2) "Όσο για τη χρήση της ελληνικής γλώσσας, οι πολλοί είναι καλοί δάσκαλοι." (Πλάτωνας). (Δέν εννοεί τη διδασκαλία σε ξένους.)
- 3) "Το *Hochdeutsch* είναι μία απο τις νεότερες γερμανικές διαλέχτους."
- 4) "Η δυνατότητα γραφής του φθόγγου [i] με πολλούς τρόπους: <ι η υ ει οι> είναι δείγμα γλωσσικού πλούτου."
- 5) "Η ύπαρξη πολλών φωνημάτων σε μία γλώσσα είναι δείγμα γλωσσικού πλούτου."
- 6) "Η ιταλική γλώσσα θα ήταν η πιό εύηχη γλώσσα της Ευρώπης, αν δέν υπήρχε η ελληνική."
- 7) "Οι Έλληνες μαθαίνουν πολλές ξένες γλώσσες, επειδή η νέα ελληνική έχει γεωγραφικά και ποσοτικά περιορισμένη χρήση."

Έκτη ομάδα ισχυρισμών.

- 1) "Γραπτός και προφορικός λόγος πρέπει να ταυτίζονται."
- 2) "Δέν μπορεί να γραφτεί λογοτεχνία σε διάλεχτο, παρα μόνο στην κοινή γλώσσα."
- 3) "Οι λέξεις χωρίς τους γραμματικούς κανόνες δέν έχουν νόημα."
- 4) "Οι γραμματικοί κανόνες δέν μπορούν να υπάρξουν χωρίς τις λέξεις."
- 5) "Γραμματική είναι τόσο η σύνταξη όσο και η μορφολογία."
- 6) "Περισσότερες απο τις μισές λέξεις της αγγλικής γλώσσας (γαλλικής κτλ.) είναι στην πραγματικότητα ελληνικές."
- 7) "Αν αλλάξει η ορθογραφία, καταστρέφεται η γλώσσα."

ΤΕΣΤ ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Στις παρακάτω διατυπώσεις να υπογραμμιστεί η σωστή απάντηση ή οι σωστές απαντήσεις. Είναι πιθανό να είναι σωστή μόνο μία απάντηση, περισσότερες απο μία, σε σπάνιες περιπτώσεις όλες. Δεν υπάρχει όμως διατύπωση όπου όλες οι απαντήσεις να είναι λάθος.

Λέξεις στο κείμενο της ερώτησης ενωμένες με παυλίτσα αποτελούν μία ενότητα· π.χ. μέσα-στο.

Πρώτο ερωτηματολόγιο.

1) Το βασικό λεξιλόγιο μιάς φυσικής γλώσσας αποτελείται απο: 500 με 600 λέξεις / 800 με 1000 λέξεις / 2 με 3 χιλιάδες λέξεις.

2) Υπογραμμίστε όσες απο τις παρακάτω ελληνικές λέξεις και φράσεις νομίζετε πως ανήκουν σε “κλειστά συστήματα” (“γραμματικές”, “λειτουργικές” λέξεις), και βάλτε σε κύκλο όσες τυχόν νομίζετε πως βρίσκονται στα όρια ανάμεσα στα κλειστά και στα ανοιχτά συστήματα:

ούφ γκόλ γιός θές θα σιδηρόδρομος τρένο για απο καλός καλά που μας εσύ γιατί γιατί μου γή φώς εγώ μάτς σε δεινόσαυρος άσκημα να νά η οι ή μή ενεστώτας χτές γλωσσολογία σάν πρίν πέρσι περσινός άμποτε άν πάρα παρακάτω μέσα μέσα-σε σάμπως μέσα-στο γραμματική δοτική κάτω-απο γράφω έγγραφα έγγραφα και τρέχω άγγελος.

3) Κάντε το ίδιο για τις παρακάτω ιταλικές λέξεις:

I *imperfetto più con brio con-brio allegro allegretto di lo Lolò bene benissimo donna madonna se signore andante andare se e è perche dove dà congiuntivo da se.*

ή τις παρακάτω γερμανικές:

ή τις παρακάτω γερμανικές:

D *Ding um wegen Wagen fangen anfangen mit Dinglichkeit ist Wesen es ein Hund Hunde Hündlein wo wer dort mich mein beispielsweise Schönheit unaufgeschlossen die Zug sich sicher Herr her Herrin ach.*

ή τις παρακάτω γαλλικές:

F *père Paris bon bonté à exemple foi fois toi présent imparfait moi ver verre vert vers (= en direction de) vers (= unité rythmique) oui non le la les né ne train très locomotive*

ή τις παρακάτω αγγλικές:

E *justice just (= exactly) with lexicon doubt doubtful train locomotive because of you good bad metalanguage hydrology beautiful beautifully no know knowledge master mister*

4) Λέξεις και κανόνες: οι λέξεις υπάρχουν ανεξάρτητα απο τους γραμματικούς κανόνες / οι λέξεις και οι γραμματικοί κανόνες βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση / οι λέξεις αποτελούν μέρος των γραμματικών κανόνων.

5) Οι λέξεις μιάς σημερινής ευρωπαϊκής γλώσσας υπολογίζονται σε: περίπου 500 χιλιάδες / μερικά εκατομμύρια / ο αριθμός-τους είναι άπειρος.

6) Προφορικός λόγος και προφορά: ταυτίζονται / είναι άσχετα μεταξύ-τους / το δεύτερο είναι μέρος του πρώτου.

7) Γλώσσα και γραμματικό σύστημα: ταυτίζονται / το γραμματικό σύστημα είναι μιά ευρύτερη ιδανική μορφή που η γλώσσα προσπαθεί να την πλησιάσει / η γλώσσα είναι ευρύτερη απο το γραμματικό σύστημα.

Σημ.: Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, το κείμενο είναι γραμμένο με “λογικό μονοτονικό”. Προσέξτε πόσο χρήσιμη είναι αυτή η αρχή, ιδιαίτερα στην κατανόηση της παραπάνω ερώτησης αρ. 2!

Δεύτερο ερωτηματολόγιο.

1) Μιάς τελείως άγνωστής-μας γλώσσας μπορούμε, χωρίς άλλες πληροφορίες, ν' αρχίσουμε να μελετάμε: την προφορά / το λεξιλόγιο / τη σύνταξη / την ορθογραφία / τίποτα.

2) Σύμφωνα με τη γενετική θεωρία, οι έννοιες συνδέονται μεταξύ-τους με συνταχτική ιεράρχηση, στο λόγο όμως παρουσιάζονται σε γραμμική σειρά: σωστό / λάθος.

3) Η γλώσσα εκφράζει: τις έννοιες που χρειάζεται η συγκεκριμένη κοινωνία / πρέπει να εκφράζει περισσότερες έννοιες απο όσες κυκλοφορούν, ώστε να υπάρχει απόθεμα σε περίπτωση ανάγκης, και ακόμα επειδή αυτό είναι γλωσσικός πλούτος / δέν είναι απαραίτητο να εκφράζει οπωσδήποτε όλες τις έννοιες που κυκλοφορούν, γιατί κάτι τέτοιο θα σήμαινε μεγάλη επιβάρυνση της μνήμης των ομιλητών.

4) Υπογραμμίστε απο τις παρακάτω ελληνικές λέξεις ή φράσεις εκείνες που ανήκουν είτε αποκλειστικά είτε και στη “γραμματική μεταγλώσσα”:

παράδειγμα καλό-παράδειγμα παραδειγματική-σχέση καλός καλώς καλά επιστολή γράμμα αφηρημένη αφηρημένη-έννοια ετοιμολόγος ετυμολόγος παθητικός παθητική-φωνή παθιάρικη-φωνή παρατατικός παρατεταμένος παρακείμενος παρακοιμώμενος παρακαθήμενος εκφώνημα φώνημα θα να ρήμα ουσιαστικό ουσιαστικός ουσιαστικό-επιχείρημα πόντος (= εκατοτοστό) πόντος (= θάλασσα) ενεργητικός ενεργητική-φωνή ονομαστική ονομαστή πλήθος πληθυντικός φράση εκφραστικός συνταγματική-σχέση συνταγματική-νομιμότητα προσταγή προστακτική μέση-φωνή μέση διαφωνία άχ ούφ.

5) Κάντε το ίδιο για τις παρακάτω ιταλικές λέξεις:

I *attivo attività attivista perfetto perfettivo perfezione imperfetto dovere io da forma formazione-delle-parole formazione-di-abitudini futurista futuro futurologia morfema morfologia verbosità verbo verbale è e cosa causa causale causalità flessione perplesso accusato accusativo accusare chiamare vocare vocativo preposizione predisposizione passività passivo pacifista.*

ή για τις παρακάτω αγγλικές:

E *perfect perfectionist perfective imperfect imperfective letter epistle do can be baby active activist paradigm tense time in at accuse accusative verbal verbosity future futuristic futurology morphology syntax syntagm regiment constitution lexeme allopath allophone word-formation inflexion inflexible clitic clinic.*

ή για τις παρακάτω γερμανικές:

D *Aktiv Aktivität Aktivist Perfekt Perfektiv Perfektionist Imperfektiv muss Mus ich ach Bild bildschön Bildung Wortbildung Futurist Futur Futurologie Morphem amorph Morphologie*

Syntagma Konstitution Paradigma Beispiel Verb verbal Verbosität Sache sachlich sächlich Flexion Flexibilität Flexem Fall Falle Wem-Fall Westfahlen Passivität Passivum Pazifist.

ή για τις παρακάτω γαλλικές:

F *actif passif passion passivité activiste le du perpendiculaire prendre reprendre formation-des-mots chef-de-gare gargantua accusation accusatif génitif génital vocation vocatif verbe verbal verbalisme verbeux synchronie synchronisation mon non nom nominal numéro numéraire numérique numéral.*

6) Οι προτάσεις μιάς φυσικής γλώσσας είναι: περίπου 100 χιλιάδες / περίπου 5 εκατομμύρια / άπειρες.

7) Στα αλφάβητα των ευρωπαϊκών γλωσσών τα γράμματα συμβολίζουν, έστω και με ασυνέπειες: φθόγγους / αλλόφωνα / φωνήματα / γραφήματα / μορφήματα.

8) Τα ορθογραφικά συστήματα με τους συνδυασμούς γραμμάτων που χρησιμοποιούν είναι πιθανό να σκοπεύουν να δηλώσουν: αλλόφωνα / φωνήματα / μορφήματα.

9) Η πιο κατάλληλη ηλικία για ν' αρχίσει η εκμάθηση ξένης γλώσσας είναι (άν οι άλλοι παράγοντες είναι ίσοι): μέχρι 6 χρονών (προσχολική ηλικία) / 6 με 12 χρονών (βασική εκπαίδευση) / 12 με 18 χρονών (μέση εκπαίδευση) / 18 με 22 χρονών (ανώτερη εκπαίδευση).

10) Ο άνθρωπος, όταν κατά την πρώτη παιδική ηλικία κατακτά τη γλωσσική ικανότητα, αρχίζει να παράγει: φωνήματα, και στη συνέχεια συνδυασμούς δύο, τριών κτλ. φωνημάτων / λέξεις, και στη συνέχεια συνδυασμούς δύο, τριών κτλ. λέξεων / προτάσεις της μίας λέξης, και στη συνέχεια προτάσεις των δύο, τριών κτλ. λέξεων.

11) Σε ποιές απο τις παρακάτω περιόδους υπάρχει κοινή διάλεκτος στην ελληνική γλώσσα: προϊστορική εποχή / ομηρική εποχή / κλασική αρχαιότητα / ελληνιστική εποχή / ρωμαϊκή εποχή / πρώτος μεσαίωνας / τέλος του μεσαίωνα / αρχή της τουρκοκρατίας / τέλος της τουρκοκρατίας / δέκατος ένατος και εικοστός αιώνας.

Τρίτο ερωτηματολόγιο.

1) Μπορούμε να μελετήσουμε το φωνολογικό σύστημα μιάς άγνωστής-μας γλώσσας, ενώ δεν μπορούμε να μελετήσουμε το φωνητικό: σωστό / λάθος.

2) Τα αλλόφωνα μπορούμε να τα προφέρουμε, τα φωνήματα δέ μπορούμε να τα προφέρουμε: σωστό / λάθος.

3) Ο άνθρωπος εσωτερικεύει τη μητρική-του γλώσσα σε ηλικία περίπου: μέχρι 5 χρονών (πριν το δημοτικό) / 6 με 12 χρονών / (βασική υποχρεωτική εκπαίδευση) / 13 με 18 χρονών (δευτεροβάθμια εκπαίδευση) / 18-24 χρονών (ανώτατη εκπαίδευση).

4) Οι εκφράσεις: «τί κάνεις;» - «καλά, ευχαριστώ!» ανήκουν: στη συναισθηματική λειτουργία της γλώσσας / στη φατική λειτουργία / στην αναφορική λειτουργία.

5) Για τον ακροατή είναι ευκολότερο να εφαρμόζονται πολλές αφομοιώσεις στην προφορά, ενώ για τον ομιλητή είναι ευκολότερο να εφαρμόζει πολλές ανομοιώσεις: σωστό / λάθος.

6) Τα φωνήματα μιάς φυσικής γλώσσας είναι συνήθως: μέχρι 15 / μέχρι 50 / γύρω στα 150.

7) Ο ίδιος άνθρωπος είναι δυνατό να κατέχει: περισσότερες απο μία διάλεκτο κάποιας γλώσσας / περισσότερα απο ένα κοινωνικά ιδιώματα / περισσότερα απο ένα επίπεδα λόγου.

8) Υπογραμμίστε πέντε απο τα παρακάτω “σημεία” που κατα τη γνώμη-σας είναι τα λιγότερο “αυθαίρετα”. (Δέν είναι όλα γλωσσικά σημεία):

φωνή κραυγή μπάμ μπουμπουννητό μπουμπουννίζει κεραυνός αστροπελέκι γάβ
γαβγίζει άχ αναστεναγμός τσάκ μιλιά μηλιά τσακίζω βροντή νιαουρίζει νιάου φροστ.

9) Στη νεοελληνική ορθογραφία το γράμμα <ι> είναι δυνατό είτε μόνο-του είτε σε συνδυασμούς να συμβολίζει τους φθόγγους: [i] / [ɛ] / [y] (δηλ. ημίφωνο) / [j] / [e] / [x] / [o] / [c].

I 10) Στα ιταλικά το γράμμα <c> μπορεί είτε μόνο-του είτε σε συνδυασμούς να συμβολίζει τους φθόγγους: [ch] / [c] / [k] / [ts] / [tʃ] / [q] / [g].

E Στα αγγλικά το γράμμα <t> είναι δυνατό είτε μόνο-του είτε σε συνδυασμούς να συμβολίζει τους φθόγγους: [t] / [θ] / [s] / [f] / [d] / [ʃ].

F Στα γαλλικά το γράμμα <p> είναι δυνατό είτε μόνο-του είτε σε συνδυασμούς να συμβολίζει τους φθόγγους: [p] / [b] / [m] / τίποτα.

D Στα γερμανικά το γράμμα <h> μπορεί είτε μόνο-του είτε σε συνδυασμούς να συμβολίζει τους φθόγγους: [h] / [x] / [t] / μακρό [a] / μακρό [o] / μακρό [e] / βραχύ [a] / τίποτα.

Σημ.: Για τις δύο τελευταίες ερωτήσεις ίσως χρειαστεί να ρίξετε μιά ματιά στα επόμενα κεφάλαια του βιβλίου.

Τέταρτο ερωτηματολόγιο.

1) Μπορούμε ν' αρχίσουμε να μελετάμε την προφορά μιάς άγνωστής-μας γλώσσας, ενώ δέ μπορούμε να κάνουμε το ίδιο για τη μορφολογία-της: σωστό / λάθος.

2) Τα φωνήματα μπορούμε να τα προφέρουμε, τα αλλόφωνα δέν μπορούμε να τα προφέρουμε: σωστό / λάθος.

3) Η παραγωγικότητα (*productivity*) της γλώσσας χρησιμοποιείται σάν επιχείρημα υπέρ της άποψης ότι: η ανθρώπινη γλώσσα είναι έμφυτη / είναι επίκτητη / δέν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σάν επιχείρημα.

4) Ο αριθμός των λέξεων μιάς σύγχρονης ευρωπαϊκής γλώσσας είναι: περίπου μισό εκατομμύριο / μερικά εκατομμύρια / άπειρος.

5) Στη νεοελληνική ορθογραφία το γράμμα <υ> είναι δυνατό, ενδεχομένως σε συνδυασμό με άλλα γράμματα, να συμβολίζει τους φθόγγους: [u] / [v] / [i] / [f].

6) Ο φθόγγος [s] στα νέα ελληνικά μπορεί να γραφτεί: <σ> / <σσ> / <ς> / <ψ> / <ξ>.

I 7) Στα ιταλικά ο φθόγγος [k] μπορεί να γραφτεί: <k> / <q> / <kh> / <ch> / <h>.

D Στα γερμανικά ο φθόγγος [k] μπορεί να γραφτεί: <k> / <c> / <f> / <x> / <ck> / <t> / <q> / <ch>.

E Στα αγγλικά ο φθόγγος [k] μπορεί να γραφτεί: <k> / <c> / <f> / <x> / <ck> / <t> / <q> / <ch>.

F Στα γαλλικά ο φθόγγος μπορεί να γραφτεί: <k> / <c> / <f> / <x> / <ck> / <t> / <q> / <ch>.

8. Τα φωνήματα τα γράφουμε ανάμεσα σε: ορθογώνιες αγκύλες [] / κατσαρές αγκύλες { } / πλάγιες μπάρες //, ενώ τα αλλόφωνα ανάμεσα σε: [] / { } / //.

9. Στα νέα ελληνικά και στις άλλες τέσσερις γλώσσες που μας ενδιαφέρουν εδώ, μιά λέξη μπορεί να αποτελείται: μόνον απο ένα μόρφημα / τουλάχιστον απο δύο μορφήματα / απο ένα ή περισσότερα μορφήματα / μπορεί να αποτελεί μέρος μορφήματος.

10. Οι γραμματικοί κανόνες μιάς φυσικής γλώσσας είναι: άπειροι / πεπερασμένοι, αλλά δέν είναι γνωστός ο αριθμός-τους, που πάντως είναι πολύ μεγάλος / περίπου 100 χιλιάδες.

11. Άν σε δύο γλώσσες διαπιστώσουμε την ύπαρξη λέξεων που μοιάζουν τόσο στη μορφή όσο και στο περιεχόμενο (στο *σημαίνον* και στο *σημαινόμενο*, *κατα* τον Saussure: *signifiant - signifié*), αυτό μπορεί να σημαίνει: πως οι άνθρωποι, άσχετα με φυλετικές ή γεωγραφικές διαφορές, σκέφτονται βασικά με τον ίδιο τρόπο / πως πρόκειται για σύμπτωση / πως πρόκειται για λέξεις ηχομιμητικές / πως ίσως υπάρχει (αμοιβαία) επίδραση της μίας πάνω στην άλλη *κατα* την ιστορική-τους πορεία.

Πίνακας βασικών (μόνο βασικών!) αντιστοιχιών "φθόγγων" (φωνημάτων) και γραφημάτων στα νέα ελληνικά. (Περισσότερες λεπτομέρειες στα Κεφ. 2 & 15.)

//	< >	//	< >
i	ι η ει οι (υι)	u	ου
e	ε αι	o	ο ω
		a	α

//	< >	//	< >	//	< >
p	π ππ ψ	c	κ (πρίν ε, αι) κι κοι..	s	σ σσ ς ψ ξ
b	μπ	ʃ	γκ γγ (πρίν ε, αι) γκι...	z	ζ σ (πρίν ηχηρό Σ)
f	φ υ (υφ)	ç	χ (πρίν ε, αι) χι χη...	m	μ μμ
v	β υ (υβ)	j	γ (πρίν ε, αι) γι, γυ...	n	ν νν (πρίν ου, ο, ω, α, Σ)
t	τ ττ	k	κ κκ (πρίν ου, ο, ω, α Σ) ξ	ɲ(ñ)	νι νει νοι κτλ. (πρίν Φ)
d	ντ	g	γκ γγ -"-	l	λ λλ (πρίν ου, ο, ω, α, Σ)
θ	θ	x	χ -"-	ʎ(λ)	λι λυ λει κτλ. (πρίν Φ)
ð	δ	ɣ	γ -"-	r	ρ ρρ

(Σ = Σύμφωνο, Φ = Φωνήεν)

Πέμπτο ερωτηματολόγιο.

1) Η φωνολογία αναφέρεται στις αρχές που διέπουν την οργάνωση: των φθόγγων / των φωνημάτων / των μορφημάτων / των λεξημάτων.

2) Η μορφολογία αναφέρεται στις αρχές που διέπουν την οργάνωση: των φωνημάτων / των λέξεων / των μορφημάτων / των προτάσεων.

3) Στις «πανελλήνιες» (εισαγωγικές) εξετάσεις, η ευχή: «Καλή επιτυχία!» ειπωμένη απο τους γονιούς του υποψήφιου, σε ποιά λειτουργία της γλώσσας ανήκει; στην επικοινωνιακή / στη φατική / στη συναισθηματική / στην ποιητική.

4) Η ίδια ευχή, ειπωμένη απο τον επιτηρητή ή απο τον υπουργό της παιδείας, σε ποιά λειτουργία της γλώσσας ανήκει; στην επικοινωνιακή / στη φατική / στη συναισθηματική / στην ποιητική.

5) Υπολογίζεται πως ο άνθρωπος διαθέτει γλώσσα όπως την εννοούμε σήμερα: εδώ και 5.000 χρόνια / εδώ και 20.000 χρόνια / περισσότερο απο 50.000 χρόνια.

6) Σκεφτείτε σε ποιά σύμφωνα μιάς ξένης γλώσσας περιμένουμε να έχει συστηματικές δυσκολίες ένας Έλληνας αν τα έχει μόνον ακούσει μέσα σε λέξεις. Δώστε πρδτ.

7) Μπορείτε να σκεφτείτε πρόσθετες δυσκολίες που θα έχει, αν τα διαβάσει; Δώστε πρδτ.

8) Σκεφτείτε σε ποιά σύμφωνα της νέας ελληνικής μπορεί να έχει συστηματικές δυσκολίες ένας ξένος. Οι δυσκολίες μπορεί να είναι διαφορετικές ανάλογα με τη μητρική γλώσσα του ξένου. Δώστε πρδτ.

9) Σκεφτείτε πρόσθετες δυσκολίες του ξένου απο διάβασμα. Δώστε πρδτ.

Έκτο ερωτηματολόγιο.

1) Όλες οι γλώσσες διαθέτουν “κοινή διάλεκτο”: σωστό / λάθος.

2) Οι διεθνισμοί σε μιά νεότερη γλώσσα είναι: 5 με 10 χιλιάδες / γύρω στις 100 χιλιάδες / μερικά εκατομμύρια.

3) Τα ιταλικά δέ διαθέτουν πιά τοπικές διαλέχτους: σωστό / λάθος.

4) Τα αγγλικά δέ διαθέτουν κοινωνικά ιδιώματα: σωστό / λάθος.

5) Τα γερμανικά διαθέτουν μόνο τοπικές διαλέχτους, αλλά όχι κοινή διάλεκτο: σωστό / λάθος.

6) Η κοινή διάλεκτος στη Γαλλία ξεκίνησε σάν τοπική (γεωγραφικά περιορισμένη) διάλεκτος: σωστό / λάθος.

7) Στην κλασική Ελλάδα υπήρχαν τοπικές διαλέχτοι, αλλά όχι κοινός γλωσσικός τύπος: σωστό / λάθος.

8) Απο την αρχαία Ρώμη έχει σωθεί λογοτεχνία σε κοινό γλωσσικό τύπο, αλλά όχι σε άλλες διαλέχτους: σωστό / λάθος.